

Az EU a PHARE keretében jelenleg 14 kelet- és közép-európai országban támogat különböző statisztikai projekteket, vissza nem fizetendő kölcsönrel és szakemberekkel, összesen 300 millió márkával. Mivel a 14 államból 11 már társult EU-tag, ezek a támogatások főként az EU-belépéshez szükséges programok megvalósítását segítik.

A fő cél, hogy a csatlakozás feltételeit megteremtse, a statisztika szempontjából: az EU statisztikai programját tartalmilag és szervezetenként is megvalósítani. Ezért a társult országokban középtávú terveket dolgoznak ki az EU statisztikai anyagának elsajátítására, amiket további, rövidtávú intézkedésekre bontanak.

E stratégia részeként az SB szakembereket küld ki a partnerországokba, és szakembereket fogad azokból. A PHARE-programokban a minőségi kérdések igen nagy hangsúlyt kapnak az EU-csatlakozás miatt.

A PHARE fő feladata a társult országokban a statisztikai információk és szolgálat semleges, objektív megítélése az EU-követelmények tükrében, a nem társult államokban pedig releváns, összehasonlítható és aktuális adatok előállítására és terjesztés javítására.

A TACIS (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States) program az EU kezdeményezése a szovjet utódállamok és Mongólia részére, a gazdasági és politikai kapcsolatok kialakításának segítésére. Célja a politikai párbeszéd kialakítása, a kereskedelem támogatása és a befektetés-ösztönzés. A statisztika területén a fő feladat itt a hatékony statisztikai rendszer kiépítésének támogatása, amely a piacgazdaságokban szokásos és nemzetközi összehasonlításra is alkalmas információkat tudja biztosítani.

Az együttműködések a partnerségi és együttműködési szerződéseken alapulnak. Az EU új, a TACIS-országokra vonatkozó rendelkezései értelmében a támogatás 6 szakterületre koncentrálódik.

1. A demokrácia és a törvényesség támogatása
2. A magánszektor és a gazdasági fejlődés támogatása
3. Az átalakulás társadalmi következményei
4. Az infrastruktúra-hálózat fejlesztése
5. A környezetvédelem támogatása
6. A mezőgazdaság támogatása

Az együttműködés szakaszai:

- startprogram (1993–1994): a műszaki együttműködés és továbbképzés szakasza;
- a felzárkóztató programok kombinálása a nemzeti prioritásúakkal;
- 1998–2000: olyan programok végrehajtása, amiket a partnerországok saját prioritásai alapján választanak (Fehéroroszország politikai okokból kizárva), 1992 óta 29,4 millió euró a ráfordítás összege.

Az SB elsősorban a statisztika törvényi alapjainak lefektetésében, a vállalkozásstatisztikában, az adatok nyilvánosságra hozatalának megszervezésében és terjesztésükben nyújt segítséget.

A programok eredményeinek értékeléskor a fő kérdések arra vonatkoztak, hogy az együttműködés következtében

- mennyiben változott meg az adott állam statisztikai rendszere,
- az adatok megfelelnek-e a felhasználói igényeknek,
- milyen a költséghatékonyság,
- elérte-e a program a célját és betartották-e az együttműködés formai követelményeit.

Pozitívumként megállapítható, hogy az átalakuló országok valamennyien meghatározták statisztikai rendszerük átalakításának főbb irányait, és prioritásokat állítottak föl a további együttműködésre vonatkozóan. A legtöbben statisztikai törvényt fogadtak el és új módszerek bevezetésébe fogtak, nemzetközi sztenderek alapján, főként a vállalkozások regisztrálása, a vállalkozási statisztika, a külkereskedelmi statisztika, a feketegazdaság föltérképezése, a közzététel és terjesztés és a nemzetközi szabványok bevezetése területén.

A negatívumokhoz tartozik viszont, hogy a legtöbb partnerországban még nem elég gördülékeny az érintett intézmények együttműködése, a régi rendszer hatásaként, sok az abszolút adat, az új módszerek átvétele sokszor nem szisztematikus. Sok helyen még nem elég átfogóak a rendelkezésre álló adatok, és nem megfelelő a külföldre való terjesztésük sem.

Az EU- és a TACIS-országok végül is abban állapodtak meg, hogy minden TACIS-ország elkészíti hosszú távú stratégiáját, ami rövidtávú projekteket is tartalmaz.

Az SB számos kurzust és továbbképzést tartott a közép- és kelet-európai államok és a TACIS-országok szakembereinek, akik a tapasztalataikat saját országukban továbbadják.

(Ism.: *Waffenschmidt Jánosné*)

CHRISTOPHERSEN, H.:

A STATISZTIKA ÉS A KORMÁNYZATI IGÉNYEK,
A FELHASZNÁLÁS KAPCSOLÓDÁSAI

(The implications for statistics of administrative use and needs.) – *Statistical Journal of the United Nations*. ECE. 1998. 3–4. sz. 183–190.p.

A statisztikusok és a politikusok nagy része jól tudja, hogy a statisztika célja, feladata, hogy átlátható képet adjon a fontos és lényeges dolgokról, jelez-

ze a társadalom fejlődésének tendenciáit, valamint megalapozza politikai döntések előkészítését, végrehajtását. Nézzünk néhány példát.

A gazdaság működésének fontos jelzőszáma a GDP, ami azonban egy aggregált mutató. A GDP nem mindenható mutató, sok olyan gazdasági jelenség van, amelyek leírására nem alkalmas, ennek ellenére sokoldalúan használható. Az EU-n belül például ennek alapján állapítják meg a hozzájárulások összegét, valamint a támogatásokat. A tagországok pénzügyi helyzetének értékelése is a GDP alapján történik. Ezért a GDP-t a tagországokban azonos módszerekkel kell számítani. A GDP definíciója kompromisszum eredményeként jött létre. A nemzeti statisztikai szolgálatokkal közösen az EURO-STAT feladata, hogy gondoskodjék a közös módszerek bevezetéséről, következetes alkalmazásáról.

Egy másik fontos mutatószám az inflációs ráta. A közös módszer nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a maastrichti követelmények teljesítése ellenőrizhető legyen, de szükség van a harmonizált fogyasztói árindexre számos más elemzés (például nemzetközi összehasonlítások) céljából is.

A jelenlegi gyakorlat még nem egységes. A fogyasztói árindex tartalma (például lakásköltségek kezelése) nem azonos. Ez a két példa is jól jelzi, hogy milyen sok problémát okozhat az egyedi, tradicionális gyakorlat összehangolása a kívánatos, közös megoldás érdekében.

További példák is említhetők. A közbeszerzések (public procurement) liberalizáltak, az Unió bármely országából lehet pályázni. Igen nagy összegekről van szó, s a rendszer működéséről nincsenek jó, részletekbe menő, összehasonlítható adatok. Itt beleütközünk az egyedi adatok titkosságába is. Még egy példa: a regionális besorolások. (Jól ismert, hogy a NYE-2 régiók azok, amelyek a szerkezeti fejlesztések alapjai.) Ennek alkalmazása igen erős politikai ellenállásba ütközik a különböző országokban. A szerző személyes tapasztalatán alapuló példaként említi meg a cseh hivatalos személyiségekkel folytatott tárgyalásait, akik a politikai, történelmi és kulturális szempontokat fontosabbnak tartották a statisztikai osztályozási megfontolásoknál.

Az említett példák azt jelzik, hogy a statisztikai osztályozásokat, definíciókat, módszereket bizonyos mértékig módosítani kell a politikai követelmények figyelembevételével. Nem vitás, hogy szükség van nemzetközileg összehasonlítható, harmonizált fogyasztói árindexekre, egyeztetett nemzetijövedelemszámításra stb. Számolni kell az adatgyűjtés problémájával is. Számos politikai jellegű megfontolás, szabályozás akadályozza a hatékonyság növelését. Ilyen például az adminisztratív nyilvántartások ösz-

szekapcsolásának, az egyes adatszolgáltatók terhelhetőségének korlátozott volta stb. Meg kell találni a kellő módszertani és politikai kompromisszumot mindezekre a kérdésekre, úgy hogy a statisztika iránti bizalom, a publikált adatok megbízhatósága vitathatatlanná legyen.

Segítség ad a problémák megoldásához az ENSZ Statisztikai Bizottságának 1994-ben elfogadott állásfoglalása a hivatalos statisztikai tevékenység alapelveiről. (The UN Fundamental Principles of Official Statistics.) Egy másik fontos dokumentum a településstatisztikával foglalkozó 1997-ben kiadott szabályozás (Council Regulation).

A tanulmány a továbbiakban nemzetközi statisztikákat igénylő példákat említ. Az ázsiai pénzügyi válság kezelését megnehezítette, hogy nem volt jó, kellően részletes, a pénzügyi intézetek több országra kiterjedő működését átláthatóvá tevő statisztika.

Másik példa az átalakulóban lévő közép- és kelet-európai országok statisztikai rendszerének elégtelensége. A folyamat lassúságát, különösen Oroszország és 11 korábbi szovjet köztársaság esetében magyarázza, hogy a külföldi beruházók, pénzügyi intézetek, kereskedelmi partnerek nem tudnak világos képet alkotni a piacokról, a lehetőségekről és kockázatokról, a gazdaság szerkezetéről.

Még nagyobb problémát jelent a 10 közép- és délkelet-európai ország és a balti államok közeljövőben várható európai integrációja. Ahhoz, hogy kialakítható legyen a közös agrárpolitika, valamint további más – mintegy 10 – EU-célkitűzés (környezetvédelem, állami segélyezés, társadalmi átalakulás stb.) szükség van arra, hogy néhány éven belül megvalósuljon az EUROSTAT teljes rendszerének bevezetése. Ezek az országok készek az EU irányelveit, útmutatásait, szabályozását átvenni. Ez azonban csak egy része az átalakulásnak. A politikát illetően is egyetértésre kell jutni, úgy hogy a függetlenség, hitelesség, az átláthatóság is biztosítva legyen. Mindez többet jelent a módszertani irányelvek egyszerű átvételénél.

A statisztikai hivatalok megfelelő működésének biztosítékául négy fontos kérdést sorol fel a szerző. 1. A statisztikai hivatalok törvényben biztosított függetlensége. A hivatal vezetőjét és helyetteseit a parlament egyetértésével a miniszterelnök nevezzék ki 8–10 éves, meg nem újítható időtartamra. A hivatal vezetője a parlamentnek tartozik felelősséggel és tevékenységéről rendszeresen beszámol. 2. A statisztikai szolgálat tudományos integritása. A hivatal vezetője és helyettesei felelősek az egész tevékenységért. A statisztikai szolgálat működésének szerves részét kell képeznie egy tudományos tanácsnak, amely a tudományos problémák vitafóruma és véle-

ményét nyilvánosságra hozhatja. A Tanács tagjainak mandátuma meghatározott időre szóljon. 3. Pénzügyi függetlenség. A statisztikai hivatal rendelkezzen megfelelő anyagi erőforrásokkal, amelyek hatékony felhasználását biztosítani kell. A felhasználás főbb alapelvei: az anyagi támogatást több évre előre törvény szabályozza a GDP bizonyos arányában; meg kell adni a hivatalnak azt a jogot, hogy a statisztikai információkat, szolgáltatásokat kereskedelmi úton értékesítse; szabályozni kell az új feladatok finanszírozását. 4. A statisztikai hivatalnak legyen joga együttműködni nemzetközi statisztikai szervezetekkel, vagy más statisztikai hivatalokkal. A nemzeti statisztikai hivatal minden külső beavatkozás nélkül, a tudományos tanács véleményét meghallgatva alkalmazza a nemzetközileg elfogadott standardokat, amelyek használata kötelező, ha az ország szervezethez tartozik, amely előírja azt. Helyeselhető továbbá az, hogy a hivatal döntse el, milyen mértékben kíván azokkal a nemzetközi szervezetekkel együttműködni, amelyekhez az adott ország csatlakozott.

Végül azzal foglalkozik a tanulmány, hogy miként rendezhetők, oldhatók meg bizonyos „fel-fogásbeli” problémák. Nagyon fontos tisztázni, hogyan oszlik meg a felelősség a statisztikai hivatal és a kormány között. Milyen legyen a nemzeti hivatalok és az EUROSTAT viszonya. Mikor publikáljanak a kormányzat számára esetleg kellemet-

len (például a munkanélküliség alakulását jelző) adatokat.

Fontos, hogy mindenki számára világos legyen, hogy a statisztikai adatok és azok publikálása mindenféle politikai megfontolástól mentes. Tanulságos példa, hogy amikor 1987-ben az olasz kormány csatlakozni akart az öt nagy ipari országhoz, olyan döntést hoztak, hogy a GDP-hez hozzáadják az annak mintegy 20 százalékát kitevő fekete gazdaság hozzáadott értékét. Erősen vitatható, hogy a statisztikailag egyébként megbízható adatokat miként használják fel publikálásra, s miként magyarázhatók például nemzetközi összehasonlításban az abból adódó megváltozott következtetések. Másik példa az a vita, mely a körül bontakozott ki, hogy az egyes tagországok pénzügyi helyzete mennyire felel meg a Maastricht-kritériumnak. A sokoldalúan elvégzett számítások eredményei nagyon biztatók voltak.

Mit lehet tenni, ha a statisztikai hivatal és a kormányok között vita támad? A szerző véleménye szerint az sem abszurd lehetőség, hogy bíróság döntsön. A lényeges azonban mégiscsak az, hogy a statisztikai szolgálatnak valóságosan függetlennek kell lennie, úgy, mint például az igazságszolgáltatásnak. Hangsúlyozni, hogy a statisztikai hivatalok a fontos és a társadalom számára nélkülözhetetlen feladatokat akkor tudják legjobban elvégezni, ha függetlenek és mindenféle külső nyomástól, befolyástól mentesek.

(Ism.: *Marton Ádám*)

GAZDASÁGSTATISZTIKA

PAIN, N. – ASHWORTH, P. – GENRE, V. –
HOLLAND, D. – HUBERT, F.:

AZ EURÓPAI UNIÓ GAZDASÁGI KILÁTÁSAI

(Prospects for the European Union.) – *National Institute Economic Review*. 1999. 4. sz. 46–58. p.

A kereslet általános mérséklődése folytán 1999-ben lassult az Európai Unió gazdasági növekedése. A bruttó hazai termék – az 1998. évi 2,7 százalékos emelkedés után – 1999. első felében csupán 1,6 százalékkal volt magasabb, mint 1998. azonos időszakában. A termelés növekedési üteme elsősorban Németországban, Olaszországban, Belgiumban és Dániában vált visszafogottabbá. Svédország az egyetlen tagállam, amely – főleg a közvetlen adók csökkentésére reagáló erős belföldi keresletnek köszönhetően – 1999-ben is gyorsulást tudott elérni: a bruttó hazai termék, az 1998. évi 2,7-del szemben, 1999-ben, előre láthatóan 3,5 százalékkal növekszik.

Az év második felére, a világviszonylatban várható megélénkülést is számításba véve, az Európai Unió termelésének 1999. évi növekedése 2,1 százalékra tehető. A leggyorsabb (8 százalékos körüli) fejlődést továbbra is Írország mutatja fel, de rajta kívül is a kisebb országok (például Finnország, Görögország, Hollandia, Portugália, Svédország, illetve Spanyolország) termelése növekszik gyorsabban az Unió átlagánál. Belgium esetében a növekedés mérséklődésében szerepe volt több élelmiszer gyártása kapcsán felmerült megbízhatósági aggályoknak is.

Az előrejelzések szerint a várható fogyasztás (amely tavasszal ugyan némileg mérséklődött) éves viszonylatban megfelel a korábbi, megszokottan magas szintnek. Az építőipar, illetve az ipar termelési kilátásai javulnak, főleg az exportrendelések számottevő növekedés válhat a fellendülés hajtóerejévé. A foglalkoztatási helyzet kedvezőbbé válására utaló jelek alapján a következő két évben már – az Unió egészét tekintve – a munkanélküliek arányának